

By Emma

ALEX. ȘTEFĂNESCU

EMINESCU, POEM CU POEM

CĂLIN (FILE DIN POVESTE)

NOTĂ. Textele eminesciene au fost preluate din ediția Perspessicius și coroborate cu cele din alte ediții, ca și cu manuscrisele din ediția anastatică a Academiei Române. Ortografia a fost actualizată în măsura în care această operație nu a modificat pronunția cuvintelor.

EMINESCU, POEM CU POEM – CĂLIN (FILE DIN POVESTE)

Mihai Eminescu comentat de Alex. Ștefănescu

Copyright © 2015 Editura ALLFA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Eminescu, poem cu poem – Călin (File din poveste) /
Mihai Eminescu; comentat de Alex. Ștefănescu. –
București: ALLFA, 2015
ISBN 978-973-724-968-5

I. Eminescu, Mihai

II. Ștefănescu, Alex.

821.135.1.09 Eminescu, M.

Toate drepturile rezervate Editurii ALLFA.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată
fără permisiunea scrisă a Editurii ALLFA.

Drepturile de distribuție în străinătate aparțin editurii.

All rights reserved. The distribution of this book outside
Romania, without the written permission of ALLFA,
is strictly prohibited.

Copyright © 2015 by ALLFA.

Editura ALLFA:

Bd. Constructorilor nr. 20A, et. 3,

sector 6, cod 060512 – București

Tel.: 021 402 26 00

Fax: 021 402 26 10

Distribuție: 021 402 26 30;

021 402 26 33

Comenzi: comenzi@all.ro

www.all.ro

Redactare: Domnița Ștefănescu

Tehnoredactare: Liviu Stoica

Corectură: Elena Georgescu

Design copertă: Alexandru Novac

Călin

(file din poveste)

GAZEL

*Toamna frunzele colindă,
Sun-un grier sub o grindă,
Vântul jalnic bate-n geamuri,
Cu o mână tremurândă,
Iară tu la gura sobei
Stai ca somnul să te prindă.
Ce tresari din vis deodată?
Tu auzi pășind în tindă –
E iubitul care vine
De mijloc să te cuprindă,
Și în fața ta frumoasă
O să ție o oglindă,
Să te vezi pe tine însăți
Visătoare, surâzândă.*

Pe un deal răsare luna, ca o vatră de jărat,ic,
 Rumenind străvechii codri și castelul singuratic
 Ș-ale râurilor ape, ce sclipesc fugind în ropot –
 De departe-n văi coboară tânguiosul glas de clopot;
 Pe de-asupra de prăpăstii sunt zidiri de cetățuie,
 Acățat de pietre sure un voinic cu greu le suie;
 Așezând genunchi și mână când pe-un colț când pe alt colț
 Au ajuns să rupă gratii ruginite-a unei bolți
 Și pe-a degetelor vârfuri în ietacul tăinuit
 Intră–unde zidul negru într-un arc a-ncremenit.
 Ci prin flori întrețesute, printre gratii luna moale
 Sfiicioasă și smerită și-au vărsat razele sale;
 Unde-ajung par văruite zid, podele, ca de cridă,
 Pe-unde nu – părea că umbra cu cărbune-i zugrăvită.
 Iar de sus pân' în podele un painjăn prins de vrajă,
 A țesut subțire pânză străvezie ca o mreajă;
 Tremurând ea licurește și se pare a se rumpe,
 Încărcată de o bură, de un colb de pietre scumpe.
 După pânza de painjăn doarme fata de-mpărat;
 Încată de lumină e întinsă în crivat.
 Al ei chip se zugrăvește plin și alb: cu ochiu-l măsuric
 Prin ușoara-nvinețire a subțirilor mătăsuric
 Ici și colo a ei haină s-a desprins din sponci ș-arată
 Trupul alb în goliciunea-i, curăția ei de fată.
 Răsfiratul păr de aur peste perini se-mprăștie,
 Tâmpla bate liniștită ca o umbră viorie,
 Și sprâncenele arcate fruntea albă i-o încheie,

Ce o singură trăsură măiestrit le încondeie;
Sub pleoapele închise globii ochilor se bat,
Brațul ei atârnă leneș peste marginea de pat;
De a vârștii ei căldură fragii sânului se coc,
A ei gură-i descleștată de-a suflării sale foc,
Ea zâmbind își mișcă dulce a ei buze mici, subțiri;
Iar pe patu-i și la capu-i presurați-s trandafiri.

Iar voinicul s-apropie și cu mâna sa el rumpe
Pânza cea acoperită de un colb de pietre scumpe;
A frumșeții haruri goale ce simțirile-i adapă,
Încăperile gândirii mai nu pot să le încapă.
El în brațe prinde fata, peste față i se-nclină,
Pune gura lui fierbinte pe-a ei buze ce suspină,
Și inelul scump i-l scoate de pe degetul cel mic –
Ș-apoi pleacă iar în lume năzdrăvanul cel voinic.

II

Ea a doua zi se miră, cum de firele sunt rupte,
Și-n oglind-ale ei buze vede vinete și supte–
Ea zâmbind și trist se uită, șopoteste blând din gură:
«Zburător cu negre plete, vin la noapte de mă fură.»

III

Fiecine cum i-e vrerea, despre fete samă deie-și –
Dar ea seamănă celora îndrăgiți de singuri ei-și.
Și Narcis văzându-și fața în oglinda sa, izvorul,

Singur fuse îndrăgitul, singur el îndrăgitorul.
Și de s-ar putea pe dânsa cineva ca să o prindă,
Când cu ochii mari, sălbateci, se privește în oglindă,
Subțiiindu-și gura mică și chemându-se pe nume
Și fiindu-și șie dragă cum nu-i este nime-n lume,
Atunci el cu o privire nălucirea i-ar discoasă
Cum că ea – frumoasa fată – a ghicit că e frumoasă.
Idol tu! răpire minții! cu ochi mari și părul des,
Pentr-o inimă fecioară mândru idol ți-ai ales!
Ce șoptește ea în taină, când privește cu mirare
Al ei chip gingaș și tânăr, de la cap pân' la picioare?
«Vis frumos avut-am noaptea. A venit un zburător
Și strângându-l tare-n brațe, era mai ca să-l omor...
Și de-aceea când mă caut în păretele de-oglinzi
Singurică-n cămăruță brațe albe eu întinz
Și mă-mbrac în părul galben, ca în strai ușor țesut,
Și zărind rotundu-mi umăr mai că-mi vine să-l sărut.
Și atunci de sfiiciune mi-iese sângele-n obraz –
Cum nu vine zburătorul, ca la pieptul lui să caz?
Dacă boiul mi-l înmlădiu, dacă ochii mei îmi plac,
E temeiul că acestea fericit pe el îl fac.
Și mi-s dragă mie însămi, pentru că-i sunt dragă lui –
Gură tu! învață minte, nu mă spune nimăru,
Nici chiar lui, când vine noaptea lângă patul meu tiptil,
Doritor ca o femeie și viclean ca un copil!»

IV

Astfel vine-n toată noaptea zburător la al ei pat.
Se trezi din somn deodată de sărutu-i fermecat;

Și atuncea când spre ușă el se-ntoarce ca să fugă,
Ea-l oprește-n loc cu ochii și c-o mult smerită rugă:
«O rămâi, rămâi la mine, tu cu viers duios de foc,
Zburător cu plete negre, umbră fără de noroc
Și nu crede că în lume, singurel și rătăcit,
Nu-i găsi un suflet tânăr ce de tine-i îndrăgit.
O tu umbră pieritoare, cu adâncii, triștii ochi,
Dulci-s ochii umbrei tale – nu le fie de diochi!»
El s-așază lângă dânsa și o prinde de mijloc,
Ea șoptește vorbe arse de al buzelor ei foc:
«O șoptește-mi – zice dânsul – tu cu ochii plini d-eres
Dulci cuvinte ne-nțelese, însă pline de-nțeleș.
Al vieții vis de aur ca un fulger, ca o clipă-i,
Și-l visez, când cu-a mea mână al tău braț rotund îl pipăi,
Când pui capul tu pe pieptu-mi și bățiile îi numeri,
Când sărut cu-mpătimire ai tăi albi și netezi umeri
Și când sorb al tău răsuflet în suflarea vieții mele
Și când inima ne crește de un dor, de-o dulce jele;
Când pierdută razimi fruntea de-arzătorul meu obraz,
Părul tău bălai și moale de mi-l legi după grumaz,
Ochii tăi pe jumătate de-i închizi, mi-ntinzi o gură,
Fericit mă simt atuncea cu asupra de măsură.
Tu!!... nu vezi... nu-ți aflu nume... Limba-n gură mi se leagă
Și nu pot să-ți spun odată, cât – ah! cât îmi ești de dragă!»
Ei șoptesc, multe și-ar spune și nu știu de-unde să-nceapă,
Căci pe rând și-astupă gura, când cu gura se adapă;
Unu-n brațele altuia, tremurând ei se sărută,
Numai ochiul e vorbareț, iară limba lor e mută,
Ea-și acopere cu mâna fața roșă de sfială,
Ochi-n lacrimi și-i ascunde într-un păr ca de peteală.

S-au făcut ca ceara albă, fața roșă ca un măr
 Și atâta de subțire, să o tai c-un fir de păr.
 Și cosița ta bălaie o aduni la ochi plângând,
 Inimă făr' de nădejde, suflete bătut de gând.
 Toată ziua la fereastră suspinând nu spui nimică,
 Ridicând a tale gene, al tău suflet se ridică;
 Urmărind pe ceruri limpezi cum plutește-o ciocârlie,
 Tu ai vrea să spui să ducă către dânsul o solie,
 Dar ea sboară... tu cu ochiul plutitor și-ntunecos
 Stai cu buze discleștate de un tremur dureros.
 Nu-ți mai scurge ochii tineri, dulcii cerului fiaștri,
 Nu uita că-n lacrimi este taina ochilor albaștri.
 Stele rare din tărie cad ca picuri de argint
 Și seninul cer albastru mândru lacrimile-l prind;
 Dar dacă ar cădea toate, el rămâne trist și gol,
 N-ai putea să faci cu ochii înălțimilor ocol –
 Noaptea stelelor, a lunei, a oglinzilor de râu
 Nu-i ca noaptea cea mocnită și pustie din sicriu;
 Și din când în când vărsate, mândru lacrimile-ți șed,
 Dar de seci întreg izvorul, atunci cum o să te văd?
 Prin ei curge rumenirea, mândră ca de trandafiri,
 Și zăpada viorie din obrajii tăi subțiri –
 Apoi noaptea lor albastră, a lor dulce vecinicie,
 Ce ușor se mistuește prin plânsorile pustie...
 Cine e nerod să ardă în cărbuni smarandul rar
 Și-a lui vecinică lucire s-o strivească în zadar?
 Tu-ți arzi ochii și frumseța... Dulce noaptea lor se stânge,
 Și nici știi ce pierde lumea. Nu mai plânge, nu mai plânge!

VI

O, tu crai cu barba-n noduri ca și câlții când nu-i perii,
Tu în cap nu ai grăunțe, numai pleavă și puzderii.
Bine-ți pare să fii singur, crai bătrân fără de minți,
Să oftezi dup-a ta fată, cu ciubucul între dinți?
Să te primbli și să numeri scânduri albe în cerdac?
Mult bogat ai fost odată, mult rămas-ai tu sărac!
Alungat-o ai pe dânsa, ca departe de părinți
În coliba împistrită ea să nasc-un pui de prinț.
În zadar ca s-o mai cate, tu trimiți în lume crainic,
Nimeni n-a afla locașul, unde ea s-ascunde tainic.

VII

Sură-i sara cea de toamnă; de pe lacuri apa sură
Înfunda mișcarea-i creață între stof la iezătură;
Iar pădurea lin suspină și prin frunzele uscate
Rânduri, rânduri trece-un freamăt, ce le scutură pe toate.
De când codrul, dragul codru, troienindu-și frunza toată,
Își deschide-a lui adâncuri, fața lunii să le bată,
Tristă-i firea, iară vântul sperios v' o creangă farmă –
Singuratece izvoare fac cu valurile larmă.
Pe potica dinspre codri, cine oare se coboară?
Un voinic cu ochi de vultur lunga vale o măsoară.
Șapte ani de când plecat-ai, zburător cu negre plete,
Ș-ai uitat de soarta mândrei, iubitoarei tale fete!
Și pe câmpul gol el vede un copil umblând desculț
Și cercând ca să adune într-un cârd bobocii mulți.

— «Bună vreme, măi băiete!» — «Mulțămim, voinic străin!»
— «Cum te cheamă, măi copile?» — «Ca pe tată-meu – Călin;
Mama-mi spune câte-odată, de-o întreb: a cui-s, mamă?
Zburătoru-ți este tată și pe el Călin îl cheamă.»
Când l-aude numai dânsul își știa inima lui,
Căci copilul cu bobocii era chiar copilul lui.
Atunci intră în colibă și pe capătu-unei laiți,
Lumina cu mucul negru într-un hârb un roș opaiț;
Se coceau pe vatra sură două turte în cenușă,
Un papuc e sub o grindă, iară altul după ușă;
Hârâită, noduroasă stă în colb râșnița veche,
În cotlon torcea motanul pieptănându-și o ureche;
Sub icoana afumată unui sfânt cu comănac
Arde-n candel-o lumină cât un sâmbure de mac;
Pe-a icoanei policioară, busuioc și mint-uscată
Împlu casa-ntunecoasă de-o mireasmă pipărată;
Pe cuptiorul uns cu humă și pe coșcovii păreți
Zugrăvit-au c-un cărbune copilașul cel istet
Purceluși cu coada sfredel și cu bețe-n loc de labă,
Cum mai bine i se șede unui purceluș de treabă.
O beșică-n loc de sticlă e întinsă-n ferăstruie
Printre care trece-o dungă mohorâtă și gălbuie.
Pe un pat de scânduri goale doarme tânăra nevastă
În mocnitul întuneric și cu fața spre fereastă.
El s-așază lângă dânsa, fruntea ei o netezește,
O dezmiardă cu durere, suspinând o drăgostește,
Pleacă gura la ureche-i, blând pe nume el o cheamă,
Ea ridică somnoroasă lungă genelor maramă,
Spăriet la el se uită... i se pare că visează,

Ar zâmbi și nu se-ncrede, ar răcni și nu cutează.
El din patu-i o ridică și pe pieptul lui și-o pune,
Inima-i zvâcnește tare, viața-i parcă se răpune.
Ea se uită, se tot uită, un cuvânt măcar nu spune,
Râde doar cu ochi-n lacrimi, spărietă de-o minune,
Ș-apoi îi sucește părul pe-al ei deget alb, subțire,
Își ascunde fața roșă l-a lui piept duios de mire.
El ștergarul i-l desprinde și-l împinge lin la vale,
Drept în creștet o sărută pe-al ei păr de aur moale
Și bărbia i-o ridică, s-uită-n ochi-i plini de apă,
Și pe rând și-astupă gura, când cu gura se adapă.

VIII

De treci codri de aramă, de departe vezi albind
Ș-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint.
Acolo, lângă izvoară, iarba pare de omăt,
Flori albastre tremur' ude în văzduhul tămâiet;
Pare-că și trunchii vecinici poartă suflete sub coajă,
Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă.
Iar prin mândrul întuneric al pădurii de argint
Vezi izvoare zdrumicate peste pietre licurind;
Ele trec cu harnici unde și suspină-n flori molatic,
Când coboară-n ropot dulce din tăpșanul prăvălatic,
Ele sar în bulgări fluizi peste prundul din răstoace,
În cuiabar rotind de ape, peste care luna zace.
Mii de fluturi mici albaștri, mii de roiuri de albine
Curg în râuri sclipitoare peste flori de miere pline,
Împlu aerul văratic de mireasmă și răcoare

A popoarelor de muște sărbători murmuitoare.
Lângă lacul care 'n tremur somnoros și lin se bate,
Vezi o masă mare-ntinsă cu făclii prea luminate,
Căci din patru părți a lumii împărați și-mpărătese
Au venit ca să serbeze nunta gingașei mirese;
Feți-frumoși cu păr de aur, zmei cu solzii de oțele,
Cititorii cei de zodii și șăgalnicul Pepele.
Iată craiul, socru mare, rezemat în jilț cu spată,
El pe capu-i poartă mitră și-i cu barba pieptănată;
Țapăn, drept, cu schiptru-n mână, șede-n perine de puf
Și cu crengi îl apăr pagii de muscuțe și zăduf...
Acum iată că din codru și Călin mirele iese,
Care ține-n a lui mână mâna gingașei mirese.
Îi foșnea uscat pe frunze poala lung-a albei rochii,
Fața-i roșie ca mărul, de noroc i-s umezi ochii;
La pământ mai că ajunge al ei păr de aur moale,
Care-i cade peste brațe, peste umerele goale.
Astfel vine mlădioasă, trupul ei frumos îl poartă,
Flori albastre are-n păru-i și o stea în frunte poartă.
Socrul roagă-n capul mesei să poftească să se pună
Nunul mare, mândrul soare și pe nună, mândra lună.
Și s-așază toți la masă, cum li-s anii, cum li-i rangul,
Lin vioarele răsună, iară cobza ține hangul.

Dar ce zgomot se aude? Bâzâit ca de albine?
Toți se uită cu mirare și nu știu de unde vine,
Până văd păinjeniișul între tufe ca un pod,
Peste care trece-n zgomot o mulțime de norod.
Trec furnici ducând în gură de făină mării saci,

Ca să coacă pentru nuntă și plăcinte și colaci;
Și albinele – aduc miere, aduc colb mărunț de aur,
Ca cercei din el să facă cariul, care-i meșter faur.
Iată vine nunta-ntreagă – vornicel e-un grierel,
Îi sar purici înainte cu potcoave de oțel;
În veșmânt de catifele, un bondar rotund în pântec
Somnoros pe nas ca popii glăsuește 'ncet un cântec;
O cojiță de alună trag locuste, podu-l scutur,
Cu musteața răsucită șede-n ea un mire flutur;
Fluturi mulți, de multe neamuri, vin în urma lui un lanț,
Toți cu inime ușoare, toți șăgalnici și berbanți.
Vin țânțarii lăutarii, gândăceii, cărăbușii,
Iar mireasa viorică i-aștepta-ndărătul ușii.
Și pe masa-mpărătească sare-un greier, crainic sprinten,
Ridicat în două labe, s-a-nchinat bătând din pinten;
El tușește, își încheie haina plină de șireturi:
«Să iertați, boieri, ca nunta s-o pornim și noi alături.»

Poemul *Călin*, subintitulat *File din poveste*, începe cu vizita nocturnă, neanunțată, pe care i-o face Călin fetei de împărat. Călin n-are identitate, chiar dacă se numește Călin. El este „voinicul“ din basmele populare românești, ceea ce înseamnă un bărbat tânăr, puternic și neînfricat, capabil să învingă în orice împrejurare.

În numai două versuri, cele cu care începe poemul, Eminescu creează o atmosferă de măreție și mister, fără nimic grandilocvent: „Pe un deal răsare luna, ca o vatră de jărat, / Rumenind străvechii codri și castelul singuratic.“

În lumina palidă a lunii își face imediat apariția și intrusul. La o fată de împărat, în plină noapte, nu se ajunge ușor, atunci când nu ești anunțat:

„Pe deasupra de prăpăstii sunt zidiri de
cetățuie,/ Acățat de pietre sure un voinic
cu greu le suie;/ Așezând genunchi și mână
când pe-un colț când pe alt colț/ Au ajuns
să rupă gratii ruginite-a unei bolți.“

Dinamica escaladării este foarte expresiv schițată de poet: „Așezând genunchi și mână când pe-un colț când pe alt colț...“ Ca și operațiunea de pătrundere forțată în castel, prin ruperea gratiilor ruginite ale unei bolți. Regizorii americani de filme de acțiune s-ar putea inspira din acest poem.

Musafirul clandestin, neremarcat de străjile palatului, ajunge, fără ezitări, ca și cum ar avea un plan al edificiului, în iatacul fetei de împărat. Poetul, care nu se grăbește, deși situația ar cere-o, descrie pe larg, cu artă de pictor, incinta în care Călin intră „pe-a degetelor vârfuri“: „Ci prin flori întreșute, printre gratii luna moale/ Sfiicioasă și smerită și-au vărsat razele sale,/ Unde-ajung par văruite zid, podele, ca de cridă,/ Pe-unde nu – părea că umbra cu cărbune-i zugrăvită.“

Capacitatea de a păstra ritmul, de a nu precipita relatarea, deși evenimentele se precipită, este proprie marilor poeți ai lumii, de la Homer la Dante.